دكتۆر سەعید مەلا بۆ ڕۆژی گەل :

ئەمریكا بایەخی تایبەتی بە پرسی كورد لەسوریا دەداو دەیەوێ لەنزیكەوە بیناسێ

دكتۆر سەعید مەلا سیاسەتمەدارو تێكۆشەرێكی ناسراوی ڕۆژئاوای كوردستانە. ئەندامی كۆمیتەی سیاسی پارتی یەكێتی كورد لەسوریا(pyk) و بەرپرسی ڕێكخستنەكانی دەرەوەی ئەم پارتەیە، ئەندامی ئەو شاندەبوو كە لەكۆتایی مانگی كانوونی دووەمی ٢٠٠٦ سەردانی وڵاتەیەكگرتووەكانی ئەمریكای كردبوو، لەگەڵ بەرپرسانی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریكا دیدارو چاوپێكەوتنیان كرد. بۆ تیشك خستنەسەر ئەم دیدارە، ڕۆژی گەل بە پێویستی زانی لەنزیكەوە بیدوێنێ.

پرسیار: - بەڕێزتان ئەندامی شاندی كوردانی ڕۆژئاوا (سوریا) بوون كە سەردانی واشنگتۆنتان كرد. چۆن پرۆژەی شاندەكە پێكهات؟!

وەڵام/ بەڵێ، پرۆژەی شاندەكە داخوازییەكی كوردی بوو، بەڵام كاتەكە لەلایەن وەزارەتی دەرەوەی ئەمریكاوە دەستنیشانكرا. ڕۆژی ٢٠٠٦/١/٣٠ لەباڵاخانەی وەزارەتی دەرەوە پێشوازی لەشاندەكە كرا. دیدارو دانیشتن لەگەڵ سەرۆكی بەشی سوریاو بەرپرسیاری پرسی مافی مرۆڤ پێكهات، ئەوان ویستیان بزانن‌و پرسیار بكەن‌و ڕامانی خۆشیان دیاربكەن‌و دوایش لەو سۆنگەیەوە بڕیار بدەن. دەبوایە شاندەكە فراوانتر بوایە، نوێنەرانی دیكەش لەناوەخۆی وڵاتیش بهاتبان، بەداخەوە لەبەرچەند هۆیەك ئەوان نەیانتوانی بێنە دەرەوە بەشداری تێدا بكەن. شاندەكە لەچوار كەس پێكهات، بەڵام لەكاتی دیدارو كۆبوونەوەكاندا دوو كەسی دیكەش وەك گوێگر ئامادە بوون.

پرسیار: ـ داخوازییەكانی شاندەكە چی بوون؟!

دكتۆر سەعید مەلا

وەڵام/ ئێمە خواستمان كە ئەمریكا پرسی نەتەوەی كورد وەك پرسێكی ستراتیژی خۆی، لەڕۆژهەڵاتی ناڤین بناسێنێ. ئەوان دەزانن بەبێ چارەسەركردنی دۆزی ٤٠ ملیۆن كورد لەڕۆژهەلاتی ناوەڕاستدا ئارامی‌و هێمنایەتی‌و دیموكراتی جێگیرنابێ‌و بەرقەرار نابێ. گەلی كورد لەسوریا دووەمین نەتەوەیە، لەسەر خاكی مێژوویی‌خۆیدا دەژی، بە گوێرەی پەیمانی سایكس پیكۆ بەبێ ویست‌و خواستی خۆیەوە خرایە نێو چوارچێوەی سنووری سوریاوە. ئەو عەرەبانەی دان بەم ڕاستیە دانانێن، نە بەكەلك ولاتی خۆیان دێن، نە دەشتوانن ئالیكاری گۆڕانكاری سیاسی ڕۆژهەڵاتی ناڤین بكەن. ناساندنی پرسی نەتەوەی كورد پێوانەی هەڵوێست لەبەرانبەر دیموكراسی‌و مافی مرۆڤدا. نەتەوەی كورد لەژێر چەوسانەوەیەكی ڕەگەزپەرستانەی سەخت دایە، ناتوانێ لەبەرانبەر مەترسیەكانی شۆڤینیەكان بێپەروا خۆی بپارێزێ. پرۆژەی وەك كەمەربەندی عەرەبی ٣٠٠ هەزار هاوڵاتی لەناسنامە بێبەشكرد، كوشت‌و زیندانیكردنی كوردان‌و قەڵاچۆكردن‌و خاپوركردنی‌و سڕینەوەی كەسایەتی‌و فەرهەنگی درێژەپێداوە، بەمەش ڕەوشێكی زۆر دژوارو نامرۆڤانە پەیدابووە. لەبەرئەوەی ئەمڕۆ نە ڕژێم‌و نە ئۆپۆزسیۆن بەرەو چارەسەركردنی دۆزی كوردی ناڕۆن. ئێمە ناچارین هاواری خۆمان بگەیننە ڕای گشتی نێودەوڵەتی‌و داوایان لێبكەین تا لەدۆزەكە بەرپرسیار بن‌و ڕێگە لەكارەساتی گەورە بگرن. پرسی كورد پرسێكی ناوەخۆی سوریا نیەو بەبێ هاوكاری نێونەتەوەیی چارەسەرنابێ. لەهەمان كاتدا بەبێ چارەسەركردنی كێشەی كورد هیچ گۆڕانكاری بنەڕەتی‌و دروست لەسوریا پەیدا نابێ. زەمینەی بە دیموكراتیزەكردن‌و مافی مرۆڤ ناڕەخسێ.

گەلی كورد بە سێ ملیۆنی خۆیەوە یەكێتی‌و هێزی نەتەوەیی خۆی لەسەرهەڵدانی ئاداری ٢٠٠٤دا بەدیارخست. ئەو كارە ڕۆڵێكی سەرەكی لەداهاتووی سوریادا كایە دەكات، چ جاری دیكەش لەدۆزی ڕەوای خۆی ناگەڕێتەوە دواوە. بۆیە چەندە زووتر ئەم پرسە چارەسەبكرێ ناخۆشی‌و گرفت كەمتر دەبێتەوەو بەرژەوەندی سوریا باشتر دەپارێزرێن.

پرسیار: ئەمریكا چۆن لەكێشەی كورد دەڕوانێ؟، ئێوە ئەم دیتنە چۆن دەنرخێنن؟.

وەڵام/ بە بڕوای من پێكهێنان‌و كاتی سەردانی ئەم شاندە چەندین واتای گرنگی خۆی هەیە. وەك ئەوەی كە ئەمریكا بایەخی تایبەتی بە پرسی كورد لەسوریا دەدەن‌و دەیانەوێ لەنزیكەوە بیناسن. ئەم كارە دانوستاندنی كوردانی كوردستانی سوریا لەگەڵ دەوڵەتانی ئەوروپا ئاسان دەكات. هەروەها وا لەئۆپۆزسیۆن‌و كاربەدەستانی وڵات دەكات كە بە چاوێكی دیكە لەتەڤگەری ڕزگاریخوازی كورد بڕوانن. كورد لەدەرەوە ناسراوەو دەتوانێ پێوەندی ڕاستەوخۆو بێ پەنا لەگەڵ دەوڵەت‌و نێوەندەكانی دیكەی نێونەتەوەیی دروست بكات. دوای سەرهەڵدانی ئاداری ٢٠٠٤ كاربەدەستانی سوریا ناتوانن چەوساندنەوەو هەڕەشەی خۆیان لەدژی گەلی كورد بە شاراوەیی بهێڵنەوە. بەمەش هەستی جەماوەری كورد بەهێزو خورتتر دەبێ‌و ڕێگە بۆ پلاتفۆڕمێكی نەتەوەیی كوردی دەكرێتەوە.

ئەمریكا ئێستا گوشاری خۆی دەخاتە سەر ڕژێم، سیاسەتی دەرەوەشی ئەوەیە كە بەگوێرەی ئەجندای هەرێمی خۆیەوە بیگۆڕێت. لەبەر ئەوەیە دەیەوێ جڵەوی سوریا بگرێ‌و ئۆپۆزسیۆنیش بۆ دیموكراسی‌و داكۆكیردن لەمافی مرۆڤ بەهێزتر بكات. بەئێمەیان گوت (پرسی نەتەوەیی‌و دیموكراسی بۆ ئێمە لەپێش هەموو شتێكەوەیە، ئامادەنین هاوكاری ئۆپۆزسیۆنێكی نادیموكراسی بكەین كە هەست بەكێشەی ئێمە نەكات‌و نەیناسێ. ئێمە سیستەمێكی سكۆلار دیموكراسی بەگوێرەی یاساو پەیمانەكانی نێونەتەوەییمان دەوێ. بۆ دانوستاندن هەردەم ئامادەین، بەڵام هاوكاری‌و پەیمان تەنیا لەگەڵ ئەو ڕێكخراوانە دەكەین كە پرسی كوردی دەناسن.

بۆ ئەوەی تەڤگەری كورد بتوانێ ڕۆڵێكی بەهێزتر لەپرۆسەی گۆڕانكاریەكانی وڵات كایە بكات، پێویستە پشتیوانی لێبكەین. چاودێری هەرێمی كوردان پەیدا ببێ‌و ژیانی جەماوەری كورد لەمەترسی چاوەڕوانكراو بپارێزێ). دیسان بە نرخاندنی من هەموو شتێ بە ئێمەی كورد گرێدراوەو پێویستە ئێمە بە پەلە قسەكانی خۆمان بكەین‌و خەباتێكی هاوبەش‌و چالاك نیشان بدەین.

پرسیار: پارتی یەكێتی كورد چی لەپارتەكانی دیكەی كوردستانی ڕۆژئاوا (سوریا) جیایە؟

وەڵام/ لەواری كوردستانیدا پارتی یەكێتی كورد لەسوریا ڕێكخستنێكی سەربەخۆیە، پشتیوانی لەتەڤگەری كوردی لەهەر پارچەكانی دیكەی كوردستان‌و كوردانی هەندەران دەكات.

لەشرۆڤەكردنی پرسی كورد لەسوریا، لەڕێگەو شێوەی چارەسەركردنیدا، یەكێتی دەڵێ "پارچەیەكی كوردستان هەم جیگۆرافی‌و هەم دیمۆگرافی كەوتۆتە ناو سنووری سوریاوەو نەتەوەی كورد لەسوریا میوان نیە، بەڵكو لەسەر خاكی مێژوویی خۆیدا دەژیت. بۆیە دەبێ ئەم پرسە بەگوێرەی ئەم ڕاستیە چارەسەربكرێ، گەرەكە تەڤگەری كورد مافی دیموكراسی خۆی بەكاربهێنێ، ڕۆژانە تێكۆشانێكی ئاشكرا و چالاكی بنوێنی. دەبێ پرۆژەی ڕەگەزپەرستی كەمەربەندی عەرەبی" كە ناسنامەی لەسەدان هەزار كورد زەوتكردووەو بەعەرەبكردن‌و چەوساندنەوەی بەرهەمهێناوە، نەمێنێ‌و هەڵبوەشێتەوە.

هەرچەندە هەموو پارتەكانی كوردستانی ڕۆژئاوا لەگەڵ ئەم ڕامانەدانین، بەڵام شتی هاوبەشیان هەیە، بۆ ئەمە یەكێتی بۆ كاری هاوبەش‌و پراكتیك هەمیشە ئامادەیە. لەمێژە یەكێتی ئەم ڕێبازەی هەیەو دەیەوێ بە تەنیا یان بە بەهاوكاری لەگەڵ پارتەكانی دیكە چالاكیەكانی خۆی بەڕێوەدەبات. بەڵێ ئەمڕۆ شتێ هەرە ئاكتوێل لەلای پارتی یەكێتی دامەزراندنی پلاتفۆرمێكی كوردی لە ڕۆژەڤدایە.

ڕوانگەیەك بۆ ئەو شەڕە نێوەخۆییەی كە بەكردەوە دەستی پێكردووە

ڕێكار ئەحمەد

تەقاندنەوەی مەزارو شوێنە پیرۆزەكانی شیعە، هێرش كردنە سەر مزگەوت‌و دامەزراوەكانی سوننەكان تەواوی ئەو مەترسی‌و گومانانەی سەر ڕاست كردەوە كە سەبارەت بە جەنگی نێوەخۆی عێراق باسیان لێوەدەكرا. هەرچەندە سەركردەی هێزە سیاسیەكانی عێراق تا ئێستاش جەخت لەسەر یەكێتی نێوان پێكهاتەكان‌و یەكپارچەیی خاك‌و سنووری عێراق دەكەنەوە، شێلگیرو لێبڕاوانەش بۆ سەرخستنی ئەو ئامانجەیان كاردەكەن‌و جەماوەریش بەرەو ئەو ئاقارە هان دەدەن، بەڵام ئاماژەكان ڕاستەوخۆ پێمان دەڵێن كە شەڕ بەردەرگەی لێگرتووین‌و بە ئاسانی كۆتا نابێ.

مێژووی شەڕە نێوخۆییەكانی وڵاتان‌و هەرێمەكە، تەنانەت مێژووی شەڕی نێوەخۆی باشووری كوردستانیش ئەوەندە مەرگەسات ئامێزن كە هیچ كەسێكی خاوەن ویژدان ئارەزووی دووپاتبوونەوەیان ناخوازێ‌و ئیرەییان پێنابات. لەبەرانبەر ئەو ڕاستیەشدا دەبێ قامك بخەینە سەر ڕاستیەكانی ئەو شەڕەی كە بەكردەوە لەنێوان شیعەو سوننە لەعێراقدا هەڵگیرساوەو بیخوێنینەوە، هەرچەندە سەركردەكانی هێزە سیاسیەكان‌و بەرپرسەكانی حكومەت دەیانەوێ لەسەنگایی هەڕەشەكان كەمبكەنەوەو جەماوەری پێنەترسێنن، بۆیە نكوڵی لێدەكەن‌و چاو لەئاست دیفاكتۆبوونی دادەخەن‌و دەیانەوێ لەبیرمان بەرینەوە.

شەڕی نێوەخۆ بەو واتایە لێكدەدرێتەوە كە ڕۆڵەكانی گەل‌و نەتەوەو پێكهاتەكانی ناو سنووری وڵاتێك لەسەر بابەتگەلێك‌و مەسەلەیەكی دیاریكراوی ڕەگەزی، ئایینی، خاك، موڵك لەگەڵ یەكتری ڕێكناكەون‌و هەڵناكەن، بەو هۆیەوە سوكایەتی بەیەكتر دەكەن، زیان بەموڵك‌و گیانی یەكتر دەگەیەنن، پەلاماری یەكتر دەدەن‌و یەكتری دەكوژن‌و دەیانەوێ بەهێز خواستی خۆیان بەسەر بەرانبەرەكەیاندا بسەپێنن. ئەمڕۆ بەركردەوە ئەم جۆرە شەڕە لەنێو سنووری وڵاتی عێراقدا بەڕێوەدەچێ. سوننەكان ئامادەنین شانزنمی بۆ شیعە بكەن، بەفەرمانڕەوایەتی ئەوان ڕازی نین. شیعە تازە بەدەستەڵات گەیشتووەكانیش ئامادەنین جارێكی دیكە ویست‌و ئیرادەی خۆیان بەسوننە بسپێرنەوەو ڕێگەی دەستەڵات‌و فەرمانڕەوایەتیان بۆ ئاوەڵا بكەنەوە. سوننە شەڕی گێڕانەوەی دەستەڵات دەكات‌و شیعەش بەهێز پارێزگاری لەكورسی دەستەڵاتی بەدەستهێنراوی دەكات. بەدرێژایی سێ ساڵی ڕابردوو لەپەنای تیرۆرو تەقاندنەوەكاندا بەهەزاران كەسی سڤیل‌و لاشەڕ وەبەر پرووشكی ئەو ئاگرە كەوتن‌و تیاچوون. لەو نێوەندەدا ناوبژیوانی كوردی‌و دەرەكی، بەتایبەتیش ئەمریكا لەشێوازی شەڕەكەی كەمكردۆتەوە.

هەنووكە هیواو ئومێدی تراویلكەیی بە خەڵك پێشان دەدرێ‌و دووپات لەسەر ئاشتەوایی‌و ئارامی‌و ئاسوودەیی دەكرێتەوە، بەڵام لێرەدا دەبێ بپرسین: ئایا تا كەی و تا چ ئەندازەیەك ئەو ناوبژیوانیە كاریگەری خۆی دەبێ‌و دەكارێ لایەنە ناكۆكەكان لەسەر مێزی دانوستاندا لەگەڵ یەكتر كۆبكاتەوە؟!. شیعەكان چەندین مەرجەعیەتی جیاوازییان هەیە، لەهەندێ پرسدا هاوڕامانن، بەڵام لەهەندێكی دیكەدا سەنگەر لەیەكتر دەگرن‌و یەكتر ڕەتدەكەنەوە. بەمەش هاوڕایی‌و هاوهەڵوێستی بۆ كپكردنەوەی ئاگری شەڕی نێوەخۆ، شەڕی ئایینزایی دەستەبەرنابێ. سوننەكان نە مەرجەعیەتێكی باڵاو كاریگەریان هەیە، نە حزبێكی بەتواناو دەستەڵاتداریان هەیە تا بكارێ بە گوتارو بڕیارێكی یەكگرتووانەو لێبڕاوانە ڕەفتار لەگەڵ بەرانبەرەكەیاندا بكەن‌و ئاگری شەڕی نێوەخۆ كپبكنەوە. كەواتە ئەگەر ئەمڕۆش لەبەر هەندێ هۆكاری نەتەوەیی و مەترسی لەهەڵوەشانەوەی عێراق هەندێ هێزو لایەن هەبن كە بۆ شاردنەوەی پشكۆی شەڕەكە كاربكەن، ئەوە لەداهاتوویەكی نە زۆر دووردا گڕدەگرێتەوە. گەورەبوون‌و بەردەوام بوونی شەڕی نێوەخۆ لەزۆر بوارەوە زیان بە پێكهاتەكانی نێو چوارچێوەی عێراق دەگەیەنێ. كوردی باشووری كوردستان كە بەزۆردارەكی نێشتیمانەكەی بەعێراقەوە لكێنراوە، لەدەستەلاتی عەرەبی دەمارگیرو ڕەگەزپەرست‌و پاوانخواز بێزارو ناڕازیە، لەنابەرابەری ستەم‌و چەوساندنەوەدا پڕبووە، ئیدی ئامادەنییە ویست‌و ماف‌و دەستەڵاتی خۆی بەهیچ كام لەسوننەو شیعە بسپێرێتەوە. ئەگەر شەڕی نێوەخۆی نێوان سوننەو شیعە بەردەوامبێ، وێڕای ئەوەی لەبواری ئابوری و داراییەوە زیان بەگەلی باشووری كوردستان دەكەوێ، یەكێ لەو دوولایەنی شیعەو سوننەش هەوڵدەدەن بە كردەوە كورد پەلكێشی شەڕەكە بكەن. بەمەش ڕووبەڕووی شەڕێكی نەویستراودەبینەوە. پەلكێشكردنی كورد لەدوو ڕێگەوە هەوڵی بۆ دەدرێ‌و بەئامانج دەگات، یان ئەوەتا هێرش بۆ سەر هەستی نەتەوەی دەكرێ‌و بەو هۆیەوە لەگۆماوی خوێنی دەهاوێن یان هەستی ئایینی‌و مەزهەبی دەوروژێنرێ‌و پەنا بۆ تێكدان‌و سوكایەتی كردن بە شوێنە پیرۆزییەكانی وەك یونس پێغەمبەر لەموسل‌و كڵكۆی شێخ عەبدولقادری گەیلانی لەبەغداد دەبردرێ. دەبێ هەر لەئێستاوە سەركردایەتی سیاسی كورد ئامادەكاری بۆ ئەو پێشهاتانە بكات. لەكاتێكدا ئەگەر ئەو پلانانە وەگەڕخران، نابێ ئەو خۆی بەشەڕی نێوەخۆ خەریك بكات‌و هێزو توانای

خۆی لەو نێوەدا بەفیڕۆ بدات. ئەوكاتە دەبێ كورد بەبێ سێ‌و دوو ڕزگاری خۆی ڕابگەیەنێ‌و دەوڵەتی سەربەخۆی كوردستان پێكبهێنێ. ئەوەی هاوكێشە هەرێمی‌و نێودەوڵەتیەكان بەوردیەوە بخوێنێتەوە، دەبینێ كە ئەمڕۆ هێزو شیانی كورد لەهەموو كاتێكی دیكە لەبارترە. هەردوو لایەنە دەستەلاتدارەكەی باشوور خاوەن هێزێكی چەكداری بە ئەزموون‌و مەشق پێكراون. سەرۆك تاڵەبانی‌و سەرۆك بارزانیش وەك دوو سەركردەی ناسراو ڕەفتاریان لەگەڵدا دەكرێ‌و پرس‌و ڕاوێژیان پێدەكرێ. لەم قۆناغەدا كورد تاكە هێزێكی بەرچاوی ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناڤینە كە دەتوانێ بەرژەوەندییەكانی ئەمریكا بپارێزێ‌و نەهێڵێ حكومەتی ئەمریكا بەدۆڕاوی لەهەرێمەكەدا بكشێتەوە. لەم سۆنگەیەوە ئەمریكا بایەخ‌و گرنگی بە سەركردەكان‌و هێزە سیاسیەكان‌و دۆزی كوردستان دەدات. تەنانەت كۆمكاری عەرەبی‌و ولاتانی وەك توركیاو كۆماری ئیسلامی ئێران‌و ئیسرائیلیش ڕۆڵ‌و سەنگایی كورد لەنێو هاوكێشەكەدا هەڵدەسەنگێنن، هەریەكەیان لەڕوانگەی بەرژەوەندە تایبەتی خۆیانەوە بە پارێزەوە ڕەفتاری لەگەڵدا دەكەن‌و لێی نزیك دەبێتەوەو دەیانەوێ هاوسۆزی لەگەڵدا بنوێنن‌و بەلای خۆیانەوە ڕایبكێشن.

كورد لەهیواو ئاواتە دێرینەكانی خۆی نزیك بۆتەوە، ئەگەرچی بەدرێژایی سێ ساڵی ڕابردوو هێزە سیاسیەكان‌و سەركردەكانیان شیانی خۆیان بۆ پاراستنی یەكێتی خاكی عێراق‌و لەیەكتر نزیك كردنەوەی پێكهاتەكان دەكار كردووە، ڕۆڵی ئەرێنیان هەبووەو فاكتەرێكی كاریگەربوونە، بەڵام بۆ خواستی سەربەخۆی كوردستان ڕۆڵی نەرێنیان كایە كردووەو هیواو ئومێدەكانیان دوورتر خستۆتەوە. بە خۆیابوونی شەڕی نێوەخۆی نێوان شیعەو سوننە دەبێ هێزە سیاسیەكان‌و سەركردەكانیان چاوێك بە سیاسەت‌و هەڵوێستەكانی ڕابردوویان بخشێننەوەو بەلای كوردستانی بووندا بیشكێننەوەو لەخواستی بە دەوڵەتبوون نزیك بكەونەوە.